

Miljønytt

2. Utgave - 2012 • Årgang 18

- Verdien av matavfall
- Kvalitet vs kvantitet
- Strandrydding
- Til ungdommen
- Ikke tømt dunk?

**Tusen takk for innsatsen
i Strandryddeuka 2012!**

Matavfall/organisk avfall skal sorteres
ut av restavfallet. Husk bioposer!

Spiser du opp maten din?

Verdens befolkning har passert 7 milliarder. Over 1 milliard mennesker sulter eller er feilernærte. Forskning viser at 1/3 del av all mat som produseres blir kastet. Dette er dramatisk! I vid forstand spiser vi alle av det samme matfatet. Vi lever på den samme jord, men spiser fra forskjellige bord. Ja, sannelig er det stor forskjell mellom rike og fattige. I 2011 kastet i gjennomsnitt hver nordmann 51 kg mat som kunne vært spist. I sum blir dette 260 000 tonn mat til en samlet verdi på ca 12,5 milliarder kroner.

Mat kastes ikke bare fra husholdningene. Resten av matens verdikjede viser at det kastes ca 65 000 tonn mat fra dagligvarehandelen, ca 2 000 tonn fra grossistledet og i overkant av 50 000 tonn fra produsentledet. Hvorfor skjer dette, og kan det gjøres noe med det?

I Norge står forbrukeren, du og jeg, for 70% av matsvinnet. Vi har fått en stadig bedre økonomi og terskelen for hva som er spisbart er kraftig forskjøvet. Oppdager vi litt mugg på kvitosten, eller brødet går det rett i bioposen. Slik var det ikke for 50 år siden. Da var det knapt ordet matavfall eller matsvinn oppfunnet. Første dag på jobb etter årets sommerferie oppdaget jeg to yoghurtbeger i kjøleskapet fra før ferien. Selv etter nesten 3 uker utover oppgitt datomerking var de helt fine og smakte like godt.

Både norske politikere og norsk næringsliv har innsett at noe må gjøres. Politisk gjennom fjorårets landbruksmelding. Og i ForMat-prosjektet tar næringslivet et ansvar for å redusere matsvinnet i sin del av matkjeden. Gjennom forskningsprosjektet "Food Waste Prevention" utføres analyser av hvorfor vi forbrukere kaster så mye. Hovedmålet er å redusere matsvinnet med 25 % innen 2015. Ytterligere info finner du på nettstedene matavfall.no og matvett.no.

Tristram Stuart har i sin bok "The global Food Scandal" påpekt at redusert matsvinn i EU og USA ville betyr at den sultende delen av verdens befolkning kunne fått dekket sitt ernæringsbehov med 5 – 7 ganger. Da han mottok Sofieprisen i fjor påpekte han at dersom Norge reduserte sitt matsvinn til null ville innsatsfaktorene som ble spart kunne bidra til å produsere mat tilsvarende næringsbehovet til 5 millioner mennesker.

Det er ikke bare den voldsomme sløsing med matvarer som er uheldig. Verdens matproduksjon står for ca 30% av klimagassutslippene, og det kreves store arealer til dyrking av korn, kjøtt, frukt og grønnsaker. Derfor er det dobbelt viktig at det som produseres ender opp på tallerkenen og i munnen.

Et godt råd til oss alle – spis opp maten din!

Einar Solvang, daglig leder

Utdeling av tømmekalender og papirsekker:

- Restavfallstømming i november, husk å sett ut dunken.

(følg med i lokalavisene, eller på vår internettside)

Utgiver av LAS Miljønytt:

Lofoten Avfallsselskap IKS, Lekneskroken 3, postboks 99, 8376 Leknes
tlf 76 05 40 30 post@las-lofoten.no
www.facebook.com/las.lofoten www.las-lofoten.no

Vet du likheten mellom
et eple og en kompost?

I Lofoten Avfallsselskap blandes matavfall med rent trevirke/hageavfall, og legges i kompostranker.

Sortér ut matavfallet!

Vi får tidvis tilbakemeldinger fra vår renovatør om at enkelte abonnenter slurver med å sortere ut matavfallet! Og argumentet for å gjøre det, er tvil om at matavfallet blir behandlet ved anlegget vårt i Haugen. Håper bildet over kan overbevise om noe annet.

For matavfall, eller organisk avfall som det også kalles, blir samlet inn hver 14.dag, mot restavfallet som hentes én gang pr. måned. Det blir lett lukt av matavfallet hvis det blir stående, spesielt i sommermånedene. For ikke å snakke om makk hvis det blir liggende lenge. Det er også en motivasjon for å kildesortere og sette ut matavfallsdunken hver tømmedag.

Restavfallet går som kjent til forbrenning og energiutnyttelse, mens matavfallet blir kompostert hos LAS. Dermed går matavfallet tilbake til naturens enestående syklus. Ved å kompostere matavfallet lokalt, spares tonnasje på veiene, og ikke minst blir restavfallet litt enklere å håndtere for de av oss som må gjøre det.

Kompostering tar også vare på nitrogen, fosfor og andre næringsstoffer som bindes i jorden, og kan brukes om igjen - og som faktisk er en nødvendighet for at jorden skal gi næring til nytt "liv" gjennom gress som vokser, samt gulrøtter, poteter, bær og epler som gror. Mat til både kua som gir oss melk og kjøtt, og til grønnsaker og frukt som vi i følge Bama, helst skal ha 5 om dagen av. Når jorden ikke får tilført næring, blir den utarmet.

Dette kan du prøve hjemme!

Hjemmekompostering er populært, og vil du prøve må du huske på at det skal være et blandingsforhold på ca 1/4 strø (karbon) og 3/4 matavfall (nitrogen). For at det skal være optimale forhold for mikrober og bakterier, må det være rikelig tilgang på oksygen, og komposten må ha riktig fuktighet. Sjenerende lukter tyder på et litt feil blandingsforhold, eller for lite/mye oksygen og/eller fuktighet. Det er bare å prøve seg frem og når alt er optimalt så lukter det bare litt "fjøs". Det ferdige resultatet; et nyttig og næringsrikt jordforbedringsprodukt. Spør oss gjerne om råd!

Har du tenkt på at....

- ▶ Jord og det som vokser naturlig i jord, inneholder de samme næringstoffene.
- ▶ Hadde vi ikke hatt meitemark og mikrober, som bryter ned organisk materiale, hadde det f.eks vært svært mye løv på bakken siden tidenes morgen.
- ▶ Siden naturen er en syklus, der våre byggesteiner brukes om igjen, kan det faktisk hende at fingeren din en gang har vært halen på en dinosaur!
- ▶ Syklusen som er i naturen er utrolig fantastisk laget.
- ▶ Temperaturen i en kompost kan komme opp i 50-70° C.
- ▶ Matavfall er en ressurs, og å kaste det i restavfallet er rett og slett sløsing!

Kvalitet vs kvantitet

Strandryddig 2012: “Det er så veldig mye plast”, men hva er egentlig mye?? Udefinierbare plastbiter er den “gjenstanden” det har blitt registrert flest av, 33 285 stykker på landsbasis (Hold Norge Rent, vår 2012), i tillegg til 7614 her i Lofoten. Vi har selv vært og plukket og kan love at dette er bare en brøkdel, det er uendelig masse. Mykplast, hard plast - og hvor kommer det egentlig fra?

Det er registrert 515 enheter matemballasje/takeaway, hva forteller dette oss? At vanlig husholdningsemballasje og takeawayemballasje havner i det marine miljø. I husholdningene har man et godt system for både sortering, innhenting og innlevering, så kanskje må det være andre situasjoner hvor det kreeres denne type avfall? Det er i tillegg svært mange flasker, tilsammen 3060 registrerte, mange av disse er ikke relatert til mat, men til “vask” slik som shampoo-flasker, vaskemiddel, og til og med klorin(!)flasker.

Og vi kan ikke bare skyld på andre, for det er varemerker som er å finne på det norske markedet også. Det kan kanskje tyde på at de fleste av oss er flinke til å levere avfallet når man er innenfor husets 4 vegger. Er man derimot på båttur, på hytta eller man kjører fra et gatekjøkken... - ikke vet vi, hva tror du?

Og hva med de 288 lighterene, 1742 pakkebånd/strips eller 501 olje/ben-sinkanner - noen med innhold? Hallo, man trenger ikke å slenge det fra seg ut i naturen. Og det er ingen hemmelighet at plast IKKE er et organisk materiale, og kan dermed kun gjenvinnes til ny plast eller gå til energi. Den brytes ikke ned i naturen av mikrober og bakterier, men blir porøs og brytes ned til små bestandige mikropartikler, som er så å si umulig å få ut av kretsløpet igjen.

Derfor må vi benytte FØRE-VAR prinsippet oftere. Og vi kan lære mye av hva vi finner (kvalitet) og hvor mye det er av det (kvantitet). Da kan vi også finne kildene til forsøplingen, og gjøre tiltak mot de slik at man i beste fall får stoppet tilstrømningen. Konklusjonen er at registrering er en nødvendighet .

Ocean Concervancy

Nesten 600 000 frivillige deltok på “International coastal cleanup day” fordelt på hele verden (oceanconcernvancy.org)

I Lofoten var 702 stk. med å rydde. Se alle resultatene på www.las-lofoten.no

En stor takk til dere for den viktige rydde og registrerings-jobben dere har gjort.

Gjengen som var med til Refsvika på RIB-tur med Aqua Lofoten Coast Adventure og Lofoten Avfallsselskap

Leah (4) og Annabell (5) er med bestefar og rydder strandsøppel på Unstad. Masse plast, litt garn og et oljefat var det også. (Foto: T.Krogh)

Jo da, også prosjektleder'n forlater kontorstolen og tester registrerings-skjema og hva man finner i fjæra (Foto: K-A.Hansen)

Selv daglig leder blir liten ved siden av denne store bøya som blåste i land på Vikten, Flakstad.

(*Mangler to innveiinger, følg med på web)

RIB-tur

Søndag 20.mai var det tid for tur med RIB til Refsvika på Lofotodden. Turen var med guiding og tur til Refsvikhula. Det var perfekte bølger tross dårlig værvarsel, og RIB-turen ble derfor en herlig opplevelse. Tid til kos var det også, med stor nistepakke og pølsegrilling - og litt jobbing med strandrydding. I tillegg til å plukke, prioriterte vi også å få skjært løs og ryddet litt garn og tau. Rent trevirke ble samlet sammen og brent på bål. En flaskepost fra Island ble også funnet - og en liten shampo flaske fra cruiseskipet "Maxim Gorkie" var blant fangsten. Som dere ser av bildet til venstre, fikk man samlet mye i løpet av et par timer. Det føltes ekstra godt å vite at vika var mye ryddigere etterpå, og det føltes godt å få bidra! Vi i LAS tror de fleste var veldig fornøyde med dagen og turen. 35 sekker, samt dekk, oljefat og masse garn ble resultatet. (Du finner flere bilder på facebook)

(Foto: P.Kirkseæther)

Resultat

Sammenlagt ble en distanse over **8 mil** ble ryddet! Antallet frivillige som var med var **702 ryddere**. Det ble registrert **60 ryddesteder**, de aller fleste har registrert hva de har funnet, og levert avfallet gratis.

Den totale vekten er **17,3 tonn***

(det er estimert vekt for noen av ryddeaksjonene i Vågan, men det er forsiktig med 10 kg pr sekk. Det er lavere enn snitt vekta pr sekk for andre ryddeaksjoner, men det reelle er trolig mer. De andre tallene er egenmeldt.) Sammenlignet med 2011 er resultatet en solid økning. En stor del av avfallet består av jern og plast. Det som er funnet av rent trevirke blir gjerne brent på stedet, slik også vi i gjorde det i Refsvika - (pølsebål) og er altså ikke veid eller registrert inn.

Til ungdommen!

Til deg som skal arve jorden, som skal gi sunn mat til våre barnebarn og pleie oss gamlingen når vi blir giktiske og småsenile - hvor har du miljøengasjementet ditt?

For du skjønner at fisken trives ikke godt blant søppel i havet, og det som vokser fra bakken trenger ren næringsrik jord, og rent vann for at vi kan høste trygg mat. Og globaloppvarming betyr ikke at vi får sydentemperaturer i Lofoten, men at vi får mer ekstremvær, som igjen gir konsekvenser for samfunnet. Kjære ungdom (og voksne) det er vår fremtid det gjelder!

Høsten 2011 hadde vi en tilfredshetsundersøkelse, her kommer det frem at ungdom (under 30 år) i mindre grad har kjennskap til LAS enn andre grupper, samt at de også i mindre grad benytter våre kommunikasjonskanaler - så kjære ungdom, hvor skal vi være for å nå frem til deg med vår informasjon?

En stor takk til skoleverket som tar med ungdommen på ryddedugnader langs vei og kystsoner, som sier ja til at vi får komme og fortelle om miljø, og hva som skjer på den fronten. Ut over det hører jeg flere ryddekoordinatorene forteller at det er smått med ungdom som er med og rydder på frivillig basis, ja det er faktisk de eldste som legger ned mest dugnadsarbeid.

Ungdommen, en ressurs

Eller kanskje er det vi andre som ikke er flinke nok til å gi ungdommen nok ansvar - er de undervurdert? Anja Meland Rød, fersk miljøansvarlig i Vestvågøy kommune, har tro og gjennomførte i vår et pilotprosjekt mot ungdomsskolen. To klasser på 9. trinn ved Leknes skole var de heldige utvalgte og fikk en hel dag i Anjas regi, med tema marin forsøpling. Dagen startet med et kort foredrag om marin forsøpling fra oss, og fortsatte med dokumentaren

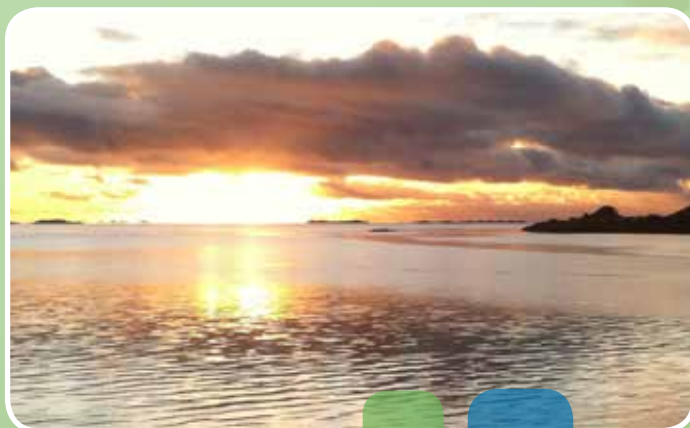
Dette er "Kåre", laget av de tre jentene Jenni Fagerås (ikke på bildet), Tora Dalheim og Hilde Laumann. (foto: Kai Nikolaisen, Lofotposten)

"Nord for sola" (den er helt RÅ på kinolerretet). Deretter fikk elevene forsøke sine kreative ferdigheter i å lage kunst fra marint avfall som de hadde vært og samlet inn på forhånd i fjæra på Storeidet ved Leknes.

Prosjektet inngår i konseptet "miljøjournalistene" i regi av Klima- og forurensningsdirektoratet, og er en satsning for kunnskapsspredning blant unge i ungdoms- og videregående skole. Du kan lese mer om miljøjournalistene på www.miljojournalistene.origo.no

Vi stiller oss bak Anja, og har også tro på ungdommen - gi de kunnskap og erfaring, og involver de slik at de kan bli ansvarsbevisste individer.

Engasjer deg og stå på når du er ung! I følge "LAS sjefen" avtar fordelene med å bli eldre, med årene...

Jag etter vind eller stopp tyven!

Hvor blir tiden av? En samarbeidspartner var "humoristisk overbevist" om at tiden akselererte istedet for å gå lineært. Undertegnede spøker med at tiden ikke går lengre, den springer, for jammen kan man lure når tiden tikker ubarmhjertig avgårde som sanden i et timeglass. Man har ikke tid til å kjede seg og i fjor føles nesten som forrige måned. Det store spørsmålet er om vi henger på karusellen og svømmer i takt, eller om man "henger litt på halv tolv" og strever for å holde seg i flyt sonen?

Og det kan da ikke være alderen heller, for barna snakker også om at de har SÅ lite tid - fritid vel å merke. Man har faktisk ikke tid fordi det er noe eller noen som venter. Men hva er det egentlig som haster så veldig? I andre verdenshjørner har de en filosofi om at tiden kommer, den går ikke.

Jaha, så tiden kommer, og vi er i tiden - er tiden da en gave som blir gitt oss? Og siden vi i grunnen liker (både) å leve (og gaver), er tiden da en verdifull gave og ikke en knapphetsfaktor? For om det er en verdifull gave, ville ikke det endret hva vi fylte dagene og tiden med?

Så hvor er tyven, hvem stjeler tiden vår? Her i Lofoten er det iallefall ikke rushtidstrafikken..., men det er nok rom for individuelle variasjoner. Og hvis man nå tar opp kampen og vinner litt tilgjengelig tid, hva ville du fylle den med? Mer jobb, reiser, hagearbeid, trening, husarbeid eller jag etter vind?

For vinden er ikke så lett å fange, og om du først fanger den, så står den jo i ro - og da er det ikke vind lengre, og man er like langt. Nå er det vel neppe mange som løper rundt og jager etter vinden, men hvis vind kan være en metafor - gir det straks en ny mening.

I disse klimaendringstider, og med **17,3 tonn** marint avfall ryddet opp langs kysten i Lofoten, og enorme mengder PCB på ville veier i verden, børster vi støvet av Carl Sagan, som visstnok var astronom, sine surrealistiske men stadig mer aktuelle ord (se sitat). For det hjelper lite hvor mye tid man har til alt det som er morsomt, om vi ikke lengre kan puste inn lufta eller drikke vannet vi har. I undervisningssammenheng mot elever i

videregående har man stilt følgende spørsmål til ettertanke: Er du villig til å gi noe av din data-/spille tid til heller å gå ut og delta for eksempel i en ryddedugnad (m.a.o. kjempe for ren natur)?

En undersøkelse som er gjort viser at barn i snitt bruker 124 minutter i et døgn på internett (Barn og digitale medier 2010) og hvor mange er det ikke som "lever livet" på facebook? Er jakten på "likes" vind?

Hva er det som egentlig gjør deg mett av smil rundt munnen når aftensolen senker seg? "Den største glede du kan ha, det er å gjøre andre glad", det kalles også den gyldne regel. Da kan ikke fokus være "jeg skal ha", men hva kan jeg bidra med.

Siden 1995 har avfallsmengden til hver person i husholdningen økt med enorme 70%, og utgjør hele 424 kg(!)(tall fra 2010, Miljøstatus). Husholdningsavfall er i svært stor grad emballasje, og heldigvis får vi gjenfunnet mye av dette. Men det sier imidlertid også litt om vårt forbruk - og vårt samfunn. Og en stadig større del av dette er elektrisk avfall.

Det er på høy tid vi står opp, som Carl Sagan sier, og kjemper for alt som vi har kjært - og som varer lengre enn lønna på kontoen. Sett av tid til å ta vare på naturen og hverandre, verdier som er og som varer. La heller tyven bli tatt av vinden, og la han blåse bort i nordavinden, mens du nyter en nytrukken torsk (forøvrig helt uemballert) med noen som setter pris på akkurat deg! Det er ingen tid å miste....

"Anything else you're interested in is not going to happen if you can't breathe the air and drink the water.

Don't sit this one out. Do something."

Carl Sagan

Eller på "godt" norsk: *Alt annet du er interessert i, kommer ikke til å skje hvis du ikke kan puste lufta og drikke vannet. Ikke bli sittende. Gjør noe.*

Carl Sagan

Har du opplevd at dunken ikke ble tømt?

Vi har et fåtall henvendelser som omhandler akkurat dette. Noen ganger er bare én tømt, andre ganger mangler begge. Ofte skyldes dette at dunken ikke er satt frem innen kl. 06.00 om morgenen, ja noen er faktisk så ærlige å innrømme det! Andre ganger kan det være plast i matavfallet - og da har renovatørene beskjed om å ikke tømme dunken (bruk bioposer). Noen ganger er dunken godt gjemt i busker eller bak en bil. Røntgenblikk er ikke et ansettelseskriterie, så dunkene må settes synlig frem langs veien! Og grensen for å måke snø er kanskje lavere enn du skulle tro, husk det er mange dunker som skal tømmes, ikke bare din. Og de er ofte tunge.

Noen ganger kan selvsagt også renovatørene gjøre feil og overse en dunk. Uansett årsak strekker vi oss for å finne løsninger på abonnentens problem. Og de fleste som melder fra, er forøvrig hyggelige og fornøyde med håndteringen. Men vi har noen som "tar ut litt frustrasjon" for å si det på den måten!

Du skal vite at vi deler ditt ønske om å finne ut hvorfor det ikke har blitt tømt, og vi ønsker fornøyde abonnenter. Men uansett hvor dumt du synes det er, så kan vi ikke snu bilen og kjøre ruten tilbake til ditt hus, det er en ganske stram timeplan man har å følge (utfordrende nok med litt vær), og renovatørene er flotte folk som også fortjener å komme hjem til middag! Vi ber om forståelse for det!

Lære mer om miljø eller marin forsøpling?

Vi tilbyr foredrag for skoleklasser på barne- og ungdomsskole, samt videregående skole.
Vi har også holdt foredrag for andre

organisasjoner, som Speideren, Odd Fellow og Lions. I tillegg til elevene på norskopplæringen.
Noe for deg? Ta kontakt med Monica 76 05 40 35.

**Sammen holder vi
Lofoten ren!**

Rosa sekker til husholdningsplast!

I Lofoten tilbyr vi våre abonnenter å sortere ut husholdningsplast (emballasjeplast). Denne skal være ren og tørr, samt leveres i spesielle rosa sekker beregnet på dette.

Disse fås på miljøstasjon, servicetorg (ikke Leknes) og i administrasjonen. Det koster kr 25,- per rull (13 sekker) og leveres gratis på miljøstasjonen når de er fylt opp.

Resultat: bedre plass i restavfallsdunken!

Følg oss på facebook og internett:

www.facebook.com/las.lofoten
www.las-lofoten.no

Lofoten Avfallsselskap IKS